

**IV СЕКЦІЯ: НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА СТРАТЕГІЧНЕ
ПЛАНУВАННЯ: ПОЛІТИЧНІ, СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ
ПАРАМЕТРИ**

Перегуда Євген Вікторович,

доктор політичних наук, професор,

Київський національний університет будівництва і архітектури

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ
(НА ПРИКЛАДІ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ)**

Сучасний розвиток суспільно-політичних відносин веде до радикального зламу політичної картини світу. Народи та держави, які не встигатимуть за технологічним розвитком, постануть перед загрозами не лише скочування на узбіччя політичного процесу, а й скоріш за все втрати єдності та зникнення. Один з найсерйозніших викликів, що стоїть як перед світом в цілому, так й окремими народами, знаходиться у сфері енергії – її виробництва та споживання. Традиційні джерела енергії поступово вичерпуються, в той час як загальний обсяг її споживання зростає разом з розвитком технологій. Дефіцит енергії не лише стримує розвиток суспільств, а й викликає загрозу їх розпаду. Звідси питання оптимального енергетичного балансу є проблемою збереження єдності соціальних організмів, тобто проблемою їх безпеки.

Звичайно, ця проблема стоїть й перед Україною, яка має значні потужності енерговиробництва, але їй властивий дефіцит традиційних енергоресурсів, що упродовж усіх років державної самостійності породжував загрозу залежності від країн-постачальників, насамперед Росії. Загострював проблему спадок радянських часів, а саме відсталість технологій, наслідком чого було надмірне, вдвічі-втричі більше за розвинені країни, споживання

енергії та енергоресурсів. Тому енергетична безпека, в цілому енергетична політика є ваговою складовою політики національної безпеки в Україні.

Не можна сказати, що ця проблема не усвідомлювалась. Ще у першій половині 1990-тих років було ухвалено Закон «Про енергозбереження». Надалі приймали чимало правових актів, державних та регіональних програм, спрямованих на підвищення рівня енергетичної безпеки, на скорочення енергоспоживання тощо. Питання розвитку економіки в цілому та енергетичної сфери, зокрема, ставали питаннями законодавчих актів у сфері національної безпеки.

Проте далися взнаки вказаний радянський спадок, викривлена структура економічної сфери, відсталість технологій у житлово-комунальному секторі, а головне – зацікавленість державної та регіональної бюрократії, політичних груп, які в ході реформ захопили командні висоти в економіці, у збереженні ситуації. Непрозорість управління житлово-комунальним господарством, занедбаність інфраструктури тощо були джерелами отримання субсидій та їх конвертації у приватні капітали. З іншого боку, й більшості пересічних громадян така ситуація була вигідна у короткостроковій перспективі, оскільки забезпечувала традиційний та такий, до якого вже призвичаїлись, спосіб життя. Тому протягом перших десятиліть незалежності суттєвого прориву у реформуванні сфери енерговиробництва та енергоспоживання не відбулось. Відтак, головною причиною цього був дефіцит політичної волі, що ґрунтувався на корпоративних інтересах окремих соціальних груп.

Лише гострі зовнішньополітичні події, які відбулись одразу після Революції Гідності, конфлікт з Росією, яка до того була головним постачальником енергоресурсів в Україну, змусили владу останньої проявити нарешті політичну волю й активізувати зусилля в напрямі реалізації політики енергоефективності та енергозбереження. До цього додалася переорієнтація зовнішньої політики країни. Ще задовго до того міжнародні фінансові та інші західні структури вимагали від України підвищення цін на енергоресурси. Однією з причин було прагнення усунути зі світових ринків конкурентів в особі

українських промислових підприємств. Зростання цін на енергоносії неминуче призводило до зниження конкурентоспроможності продукції останніх. Після Євромайдану знекровлена Україна, як ніколи зацікавлена у зовнішніх кредитах та інвестиціях, стала податливішою щодо вказаного тиску. Проте в жодному разі не можна говорити про те, що такий тиск був вигідний лише західним партнерам та не вигідним самій Україні, оскільки, як вже говорилося, це був потужний важіль для реформування сфери енергоспоживання.

Але перед владою України постали серйозні проблеми. Серед них, зокрема, проблема пріоритетів відповідної політики. Адже є кілька важливих категорій споживачів енергоресурсів – промисловість, сама енергетика, бюджетний сектор, домогосподарства. Надання пріоритету промисловості загрожувало зростанню на першому етапі собівартості продукції, а відтак й зниженню її конкурентоспроможності на зовнішніх та внутрішньому ринках. Крім того, промисловий сектор міг взяти на себе витрати з вирішення відповідних завдань.

Тому одним з найбільш пріоритетних секторів реформування було обрано, по-перше, саму енергетику, а саме розвиток альтернативних джерел енергії, відновлювальної енергетики. Останні роки засвідчили потужний розвиток сонячної, вітряної, біоенергетики тощо (у 2016-2018 рр. обсяг зелених інвестицій склав 1,1 млрд. євро [1]), хоча справедливості заради слід зазначити, що стартова база була низькою. Водночас, на думку низки експертів, цей напрям політики енергоефективності здатен створити й нові загрози, в першу чергу внаслідок неконтрольованого зростання енергопотужностей, що з часом змусить витратити значні ресурси на створення потужностей зберігаючих.

Ще одним пріоритетом політики енергоефективності та енергозбереження стало житлово-комунальне господарство. З метою підвищення його ефективності з 2015 р. було запроваджено програму стимулювання «теплих кредитів». Державні асигнування у цю сферу були обґрунтованими. По-перше, на відміну від промисловості, домогосподарства мали незначний ресурс для здійснення самотужки заходів енергозбереження.

Тому ці заходи цілком вкладались також у річище соціальної політики. По-друге, ці заходи стимулювали розвиток сфери виробництва енергоефективних та енергозберігаючих технологій. По-третє, зниження витрат домогосподарств на споживання енергоресурсів амортизувало неминуче, внаслідок здійснення аналогічних заходів, зростання цін на продукцію промисловості й сприяло розширенню ринків збуту останньої.

Однак в процесі реалізації заходів енергозбереження у житлово-комунальному господарстві виявилась істотна перешкода. Її джерелами є як глибина радянського спадку, занедбаність інфраструктури ЖКГ, так й традиційні риси українців. Ця перешкода полягала у низькому рівень суспільної кооперації у житловому секторі, неготовності значної частини українців до створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. У перші роки політики «теплих кредитів» вони, на відміну від індивідуальних домогосподарств, навіть не вибирали усю квоту державних асигнувань на цю програму. Спроби ж суттєво прискорити процес створення ОСББ через прийняття Закону «Про особливості управління багатоквартирних будинків» на даному етапі фактично були невдалими – термін обов'язкового запровадження нової системи управління будинками спочатку відкладала, а наразі про нього, здається, й зовсім забули.

Отже, однією з ключових причин повільної реалізації вказаних заходів стала низька інтенсивність розвитку громадянського суспільства в Україні. Це, з одного боку, підвищує рівень «соціологічності» та «політологічності» проблематики політики енергоефективності та енергозбереження. З іншого, враховуючи поширену нині думку про інтенсивний розвиток громадянського суспільства в ході Євромайдану та після нього, слід визнати, що цю тезу слід сприймати з поправкою на те, що цей розвиток стосується насамперед політизованих, стимульованих певними політичними елітами загонів цього суспільства й слабко поширюється на ті його сфери, які є потенційно більш придатними аренами для суспільної самоорганізації.

Водночас статистика все ж свідчить про зростання цієї самоорганізації, зокрема активність об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у реалізації заходів енергозбереження. За свідченням Держагентства з енергоефективності та енергозбереження, за останні три місяці вони залучили на ці заходи більше кредитів, ніж за попередні 3 роки [2].

І все ж темпи зростання надто мізерні, враховуючи обсяг завдань, які стоять перед цією політикою (потреба в інвестиціях в сектор домогосподарств оцінюється у 50-60 млрд. доларів). Це змусило владу дещо переорієнтуватись та звернути увагу ще на один напрям політики енергоефективності та енергозбереження, а саме впровадження ЕСКО-менеджменту. Справа в тому, що це запровадження стосується не лише житлово-комунального господарства, а й бюджетного сектора. На сьогодні вже укладено понад 200 договорів про реалізацію програми ЕСКО-менеджменту у бюджетній сфері.

Відтак, реальна (а не демонстративна, політизована) слабкість громадянського суспільства в Україні та нездатність влади знайти важелі для суттєвого прискорення його розвитку, в усякому разі такою мірою, якою цього потребують національні інтереси у сфері енергоспоживання, змушують владу спертися у своїй політиці на бюджетні, тобто бюрократичні, структури. В цьому немає нічого дивного. Бюджетний сектор є одним з найбільших споживачів ресурсів, й просування політики енергоефективності та енергозбереження в ньому здатне компенсувати недостатність тих дивідендів, які отримує країна від реалізації цієї політики у житлово-комунальному секторі.

Але проблема полягає у тому, що на прикладі політики енергоефективності та енергозбереження можна пересвідчитись, що соціальна база безпекової політики української влади надто вузька і це створює значні загрози з точки зору ефективності її реалізації.

Список використаних джерел:

1. Голова Держенергоефективності розповів про «чисту» енергетику як шлях до енергетичної та економічної свободи [Електронний ресурс] /

Повідомлення прес-служби Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/golova-derzhenergoefektivnosti-rozpoviv-pro-chistu-energetiku-yak-shlyah-do-energetichnoyi-ta-ekonomichnoyi-svobodi>.

2. Украинцы взяли рекордное количество «теплых кредитов» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://korrespondent.net/business/financial/4014852-ukrayntsy-vzilya-rekordnoe-kolychestvo-teplykh-kredytov>.

Каретна Ольга Олександрівна,

кандидат політичних наук, доцент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

СПІВІДНОШЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СУСПІЛЬСТВІ

Пріоритети сучасної незалежної держави в значній мірі залежать від того, наскільки чітко та недвозначно сформульовані його національні інтереси, а також від того на скільки чітко розуміються шляхи реалізації даних інтересів.

Серед пріоритетних цілей сталого розвитку держави на першому місці стоїть забезпечення національної безпеки в усіх її формах та проявах.

Останнім часом наше суспільство все сильніше стало цікавити проблема національної безпеки. Найяскравішим підтвердженням є те, що в останні роки ситуація в країні веде до утопічності вона полягає в тому, що на посади призначаються особи, які не зовсім розуміють суті безпеки, її методів та взагалі функціонального призначення органів і сил безпеки. Які моментами не можуть прорахувати стратегічні ризики від прийнятих ними рішень.

При розгляді проблем категорій як національна безпека і національні інтереси потрібно чітко розмежовувати ці поняття і розуміти відмінності між ними.